

Handleiding
voor het indienen van een voorstel
SPEERPUNTCLUSTERS

Versie – 28 april 2016

Agentschap Innoveren en Ondernemen
Ellipsgebouw
Koning Albert II-laan 35, bus 16
B-1030 Brussel
clusters@vlaio.be

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

1.	ALGEMEEN KADER	3
1.1	Situering	3
1.2	Doelstellingen clusterbeleid	3
1.3	Doelgroep van het Vlaams clusterbeleid	4
1.4	Kenmerken speerpuntclusters	5
2.	STEUN AAN CLUSTERORGANISATIE	7
2.1	Steunbare activiteiten	7
2.2	Modaliteiten	8
2.2.1	Aanvrager, begunstigde en uitvoerder	8
2.2.1.1	Aanvrager	8
2.2.1.2	Begunstigde en uitvoerder	9
2.2.2	Duur, omvang, begroting, subsidie en cofinanciering	9
2.2.2.1	Duur en omvang	9
2.2.2.2	Projectbegroting	10
2.2.2.3	Subsidie	10
2.2.2.4	Cofinanciering	11
2.3	Interactie met de clusterleden	12
2.4	Rol van de clustermanager	12
2.5	Verloop van de projectaanvraag	13
	Kader 3 : Procesverloop	13
2.5.1	Voorbespreking	13
2.5.2	Indienen van een aanvraag	14
2.5.3	Ontvankelijkheid	15
2.5.4	Evaluatie	15
2.5.4.1	Evaluatieproces	15
2.5.4.2	Evaluatiecriteria	15
2.5.5	Na de beslissing van het Hermes-beslissingscomité	17
2.6	Uitvoering en opvolging	17
2.6.1	Overeenkomst	17
2.6.2	Opvolging	17
2.6.3	Indicatoren	17
2.6.4	Tussentijdse evaluatie	19
2.7	Uitbetaling van de steun	20
3.	ACTIVITEITEN IN DE SPEERPUNTCLUSTER	20
3.1	Gereserveerd budget dat specifiek aan het speerpuntclusterinitiatief wordt toegewezen	21
3.2	Gereserveerd budget voor alle speerpuntclusterinitiatieven samen	21
4.	ONDERSTEUNENDE ROL VANWEGE DE OVERHEID	22
	BIJLAGE 1: ROL VAN DE KENNISINSTELLINGEN	23
	BIJLAGE 2: INVULLING VAN HET STRATEGISCH BELANG VOOR VLAANDEREN EN DE NOODZAAK VAN EEN SPEERPUNTCLUSTER	24

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

1. ALGEMEEN KADER

1.1 SITUERING

Vlaanderen wil via een specifiek clusterbeleid inzetten op onderneming-gedreven en performante clusters die nieuwe samenwerkingsverbanden tot stand brengen, bestaande samenwerkingsverbanden tussen ondernemingen verder kunnen versterken dan wel bestaande drempels voor samenwerking wegwerken.

De Vlaamse Regering beschouwt het clusterbeleid als een belangrijke hefboom om de positie van de Vlaamse ondernemingen in de regionale en internationale markt te versterken. Het clusterbeleid vormt hierbij één van de onderdelen van het economisch- en innovatiebeleid en is aldus complementair aan het reguliere steuninstrumentarium voor (individuele) ondernemingen.

Deze handleiding is bestemd voor indieners van een aanvraag voor speerpuntclusters, zoals voorzien in de conceptnota 'Vlaams Clusterbeleid', goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 15 juli 2015. Een goedkeuring van een speerpuntclusterinitiatief houdt in dat men enerzijds subsidies ontvangt voor het beheer en de coördinatie van de cluster en dat anderzijds in een clusterpact projectmiddelen en of niet-financiële engagementen door de overheid kunnen worden opgenomen.

1.2 DOELSTELLINGEN CLUSTERBELEID

Het clusterbeleid in Vlaanderen heeft als doelstelling het ontsluiten van onbenut economisch potentieel en de realisatie van competitiviteitsverhogingen bij Vlaamse ondernemingen via een actieve en duurzame samenwerking tussen actoren. Competitiviteitsverhoging wordt omschreven als het realiseren van een sterkere positie op de regionale en internationale markt door de Vlaamse ondernemingen. Clusters met een directe economische meerwaarde voor Vlaamse ondernemingen kunnen hierbij eveneens bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke uitdagingen.

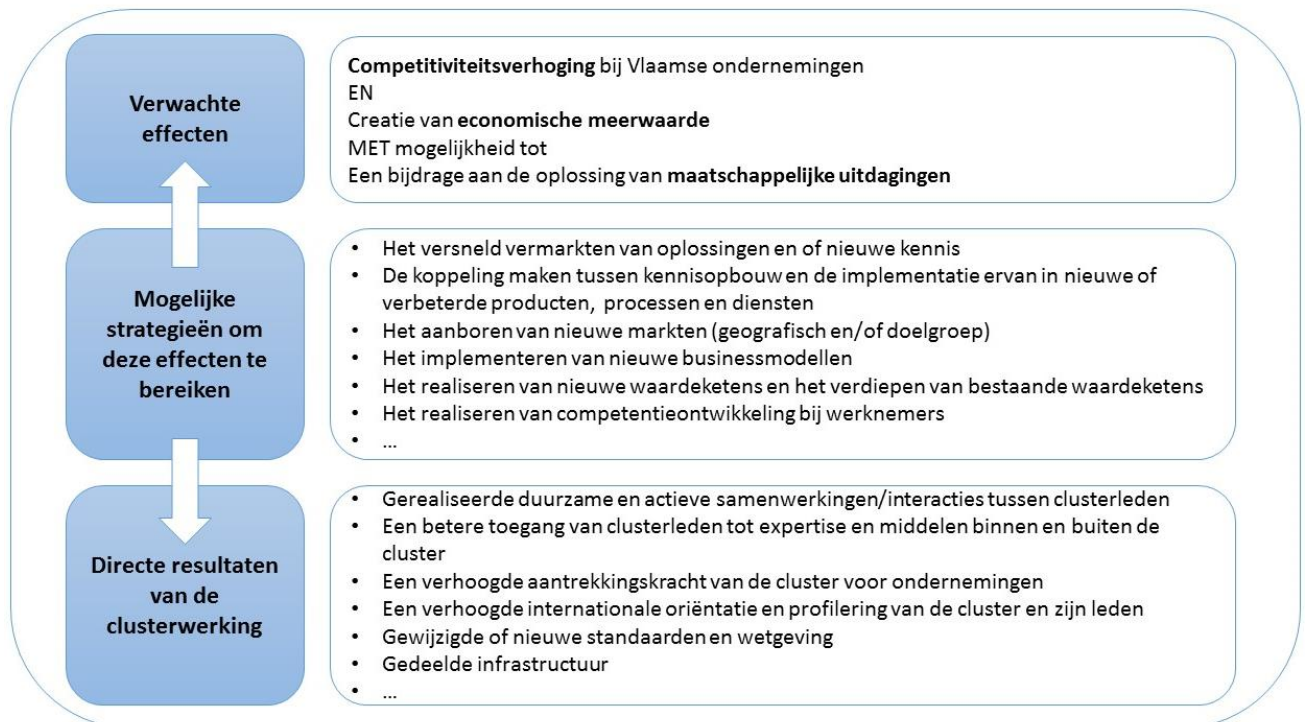
Clusterwerking dient bestaande drempels voor samenwerking weg te werken zodat er binnen de cluster en tussen de clusterleden een actieve en duurzame samenwerking tot stand komt, die als katalysator werkt voor de competitiviteitsverhoging.

Zoals nader uitgewerkt in figuur 1 kan de competitiviteitsverhoging naargelang de cluster gerealiseerd worden door een mix van verschillende strategieën te volgen. Louter illustratief kunnen clusters hierbij bijvoorbeeld inzetten op zowel het creëren van toegang tot nieuwe markten als het versneld vermarkten van oplossingen en of nieuwe kennis. Andere mogelijke strategieën zijn competentie-ontwikkeling bij werknemers, het realiseren van nieuwe waardeketens, ...

Er wordt verwacht dat de clusterwerking tot directe resultaten leidt. Het type van en de termijn waarop directe resultaten behaald worden is clusterafhankelijk en zal ondermeer bepaald worden door de gevolgde strategieën. De directe resultaten dienen finaal te leiden tot zowel duurzame competitiviteitsverhoging als duurzame economische meerwaarde voor Vlaanderen. De economische meerwaarde kan hierbij de vorm aannemen van investeringen, jobcreatie, verhoogde export, omzetstijgingen, kostenreductie, ...

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

Figuur 1: Doelstellingen van het clusterbeleid

1.3 DOELGROEP VAN HET VLAAMS CLUSTERBELEID

De primaire doelgroep voor het clusterbeleid zijn consortia van ondernemingen, actief in Vlaanderen, met groei-ambities, innovatiebewust, met internationale blik en openstaand voor samenwerking met andere ondernemingen en kenniscentra, zowel voor de realisatie van hun individuele bedrijfsdoelstellingen als voor het bijdragen aan een competitiviteitsverhoging bij een grote groep van Vlaamse ondernemingen.

Deze primaire doelgroep treedt op als trekker voor de clusterwerking, maar zal waar nodig en/of mogelijk ook andere ondernemingen uit het relevante waardenetwerk betrekken bij de clusterwerking. Het is aldus een ambitie van elke cluster om op termijn een grote groep ondernemingen met (potentiële) activiteiten, in het domein waarop de clusterleden actief zijn, te mobiliseren. Idealiter zet een cluster ook minder- en niet-innovatiegerichte ondernemingen/kmo's aan om aansluiting te vinden bij de cluster en om actief betrokken te worden bij de clusterwerking.

Naast de ondernemingen spelen andere relevante organisaties zoals kennisinstellingen, onderzoeksorganisaties, industrie- of bedrijfsorganisaties of kapitaalverschaffers, maar ook de overheid een belangrijk rol in de cluster.

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

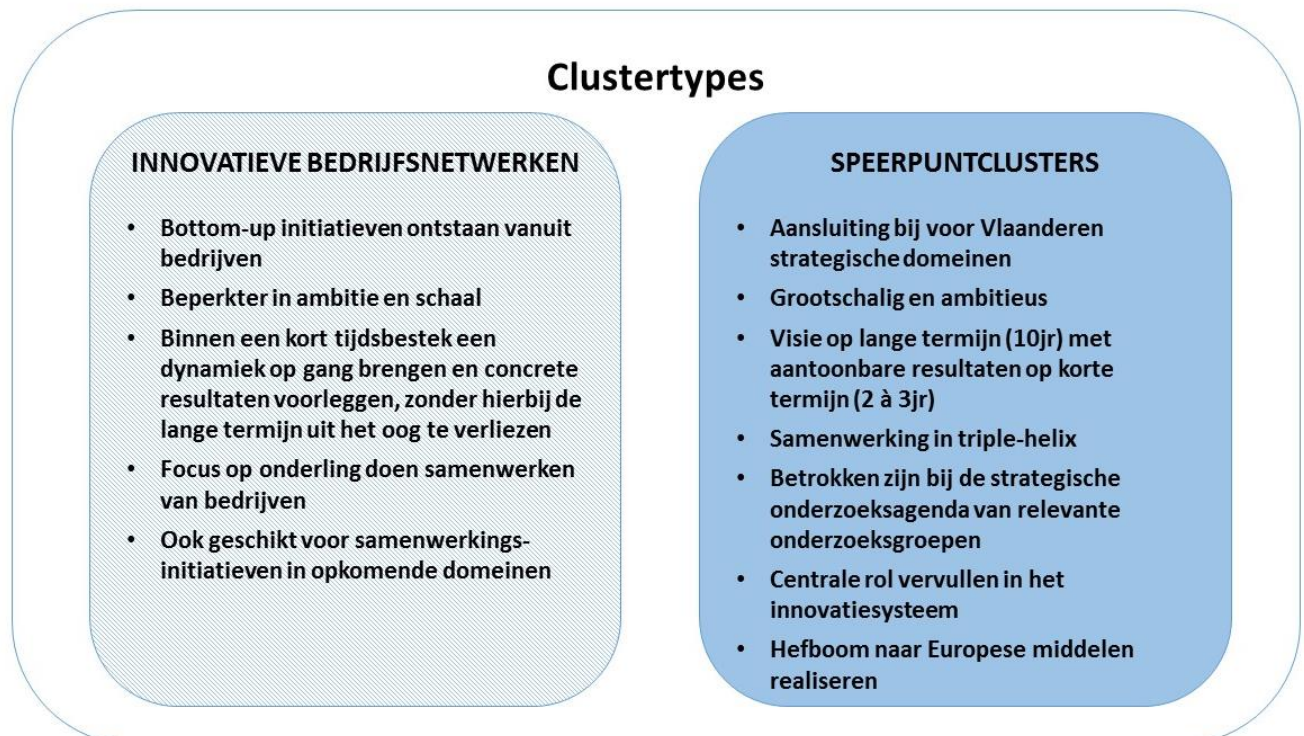
1.4 KENMERKEN SPEERPUNTCLUSTERS

Ongeacht de schaal, het ambitieniveau en de tijdschhorizon van de initiatieven worden volgende kenmerken als belangrijk beschouwd voor de door het Vlaamse clusterbeleid beoogde clusters:

- Actieve betrokkenheid en sturing door de ondernemingen;
- Actieve en duurzame samenwerking als rode draad door de werking van de cluster;
- Gedragen visie en actieplan op maat van en opgesteld door clusterleden;
- Excellente clusterorganisatie die optreedt als facilitator en vertegenwoordiger van de clusterleden;
- Clusters richten zich op het wegwerken van gemeenschappelijke drempels en onbenutte gemeenschappelijke business-opportunities;
- Clusters maken de koppeling tussen markt- en vraaggedreven kennisopbouw enerzijds en vermarkten en implementeren van nieuwe kennis anderzijds;
- Clusters hebben een internationale oriëntatie.

Het Vlaams clusterbeleid onderscheidt in de praktijk twee types van clusters (figuur 2). Het zwaartepunt van het clusterbeleid ligt bij een beperkt aantal speerpuntclusters die aansluiten bij voor Vlaanderen strategische domeinen. Daarnaast wordt met de innovatieve bedrijfsnetwerken ruimte gegeven aan andere beperktere clusterinitiatieven met een beloftevol potentieel waar een actief samenwerkingsmodel tussen ondernemingen essentieel is om competitiever te worden.

Figuur 2: Kenmerken van innovatiebedrijfsnetwerken en speerpuntclusters

Specifiek voor de speerpuntclusters geldt dat ze, voor een **voor Vlaanderen strategisch domein**, in een samenwerkingsverband tussen ondernemingen, kennisinstellingen en overheid een **ambitieuze LT-strategie** ontwikkelen en uitvoeren. Deze LT-strategie vertrekt vanuit een omvangrijk marktpotentieel

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

voor de betrokken clusterleden. Rond deze LT-strategie wordt een **competitiviteitsprogramma** opgebouwd waarin ook aandacht is voor het realiseren van aantoonbare resultaten op korte termijn. Clusterorganisaties dienen voor de realisatie van het competitiviteitsprogramma van zowel de ondernemingen en kennisinstellingen als andere betrokken actoren een sterk **mandaat** te krijgen om **programma's en activiteiten langsheen het innovatiespectrum** te definiëren, organiseren en op te volgen. Per definitie vormt het genereren van **actieve samenwerkingsinitiatieven met valorisatiepotentieel** tussen de ondernemingen onderling en tussen ondernemingen en andere actoren (kennisinstellingen, industrie- en bedrijfsorganisaties, ...) de basis van de speerpuntclusterwerking.

Een speerpuntcluster dient bij het uitvoeren van het competitiviteitsprogramma diverse rollen op te nemen. De **eerste rol** bestaat erin dat een speerpuntcluster (en de clusterorganisatie die optreedt als facilitator) in het Vlaams innovatiesysteem als **centrale actor of spil** voor het strategisch domein fungeert en door alle betrokkenen in die hoedanigheid erkend wordt. Dit betekent enerzijds dat de speerpuntcluster dient op te treden voor een zo groot mogelijke groep ondernemingen in het domein en dat anderzijds alle relevante actoren in het domein bij het initiatief dienen betrokken te worden. Het is hierbij cruciaal dat met de betrokken actoren de nodige afspraken inzake onderlinge samenwerking, communicatie en overleg binnen het strategisch domein worden gemaakt.

Een **tweede rol** van speerpuntclusters bestaat in het opzetten en genereren van samenwerkingsinitiatieven tussen en/of voor de clusterleden langsheen het innovatiespectrum, en passend in het behalen van de doelstellingen van het competitiviteitsprogramma. Specifiek voor het verwerven van EU-middelen dienen speerpuntclusters zich daarom ook in te schakelen in Europese netwerken.

Een **derde rol** voor speerpuntclusters bestaat erin dat ze van alle bij het initiatief betrokken actoren het **mandaat** hebben om **programma-middelen ter uitvoering van het competitiviteitsprogramma te beheren**. Deze rol houdt enerzijds in dat de clusterorganisatie, met de ter beschikking gestelde projectmiddelen, de samenwerkingsinitiatieven langsheen het innovatiespectrum mee tot stand brengt en opvolgt die nodig zijn voor de uitrol van het competitiviteitsprogramma. Anderzijds betekent dit dat de speerpuntcluster voor het realiseren van de LT-strategie in overleg met alle betrokkenen middelen (inclusief mensen) mobiliseert bij de relevante Vlaamse actoren (ondernemingen-clusterleden, kennisinstellingen, onderzoekscentra, andere ondernemingen in de waardeketen, ...). Er kan hierbij door de speerpuntcluster ook samengewerkt worden met voor het strategisch domein relevante buitenlandse actoren. Specifiek voor de samenwerking met de kennisinstellingen wordt van speerpuntclusters verwacht dat ze, in overleg met alle actoren, de voor de LT-strategie noodzakelijke belangrijke ontwikkelingen ingang doen vinden in de strategische onderzoeksagenda van onderzoeksgroepen met expertise in het strategische domein (zie bijlage 1). Aansluitend is het hierbij eveneens noodzakelijk dat de clusterorganisatie het mandaat heeft om in overleg met alle actoren de LT-visie van de clusterorganisatie te ontwikkelen, op te volgen en te actualiseren.

Naast de drie hierboven beschreven rollen is het ook de bedoeling dat speerpuntclusters uitdrukkelijk internationaal georiënteerd zijn. De internationaliseringscomponent dient zich enerzijds te richten op zowel de internationalisering van de cluster door samenwerking met buitenlandse clusters als op de internationalisering van de clusterleden.

De engagementen van zowel ondernemingen en kennisinstellingen als de overheid voor de uitrol van het competitiviteitsprogramma van de speerpuntcluster worden vastgelegd in het **clusterpact**. In dit

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

clusterpact kunnen voor de ondersteuning van de lange termijn strategie door de overheid ook projectmiddelen gereserveerd worden dan wel niet financiële engagementen (bv. normering, vergunningen, ...) worden aangegaan. Het is hierbij mogelijk dat ook andere beleidsdomeinen betrokken worden.

2. STEUN AAN CLUSTERORGANISATIE

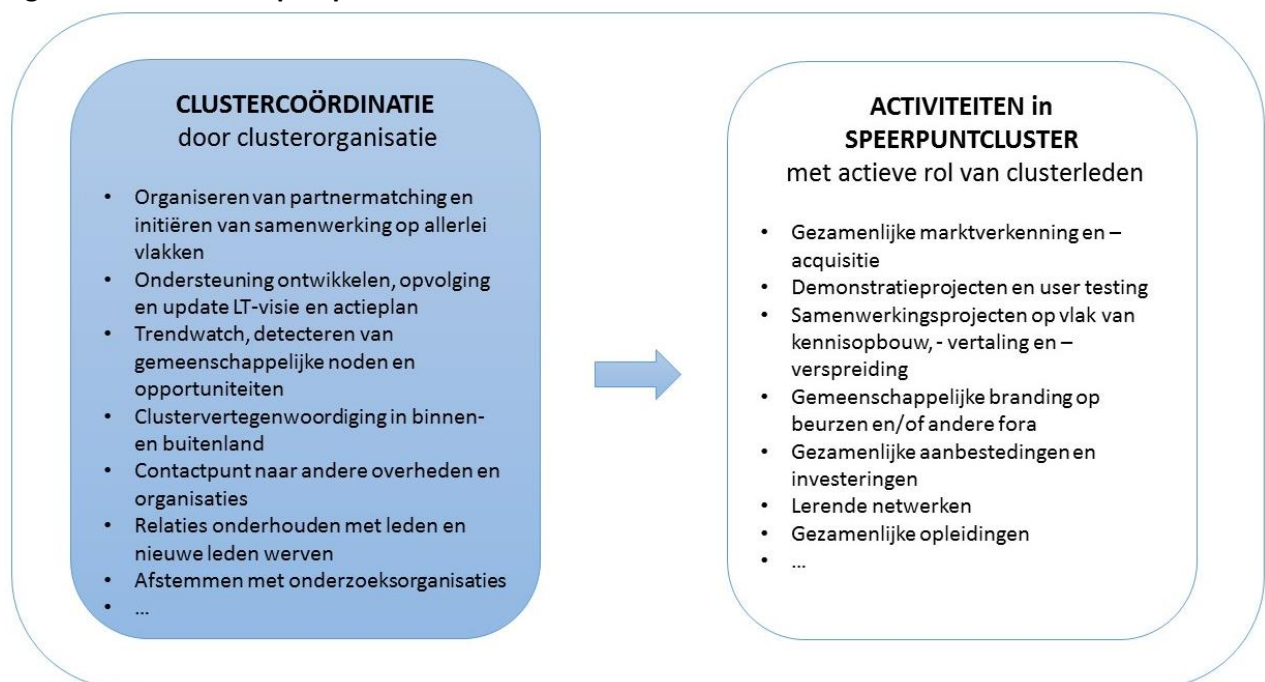
De activiteiten binnen een speerpuntcluster kunnen opgesplitst worden tussen enerzijds de activiteiten die gelinkt zijn aan de clustercoördinatie en anderzijds het geheel van activiteiten tussen clusterleden die binnen de speerpuntcluster plaatsvinden (zie figuur 3.).

In dit deel van de handleiding wordt de steun voor het beheer en coördinatie aan de clusterorganisatie toegelicht (= exploitatiesteun). De overige activiteiten in de speerpuntcluster worden verder toegelicht in 3. activiteiten in de speerpuntcluster.

2.1 STEUNBARE ACTIVITEITEN

De door de clusterorganisatie uitgevoerde activiteiten met betrekking tot de clustercoördinatie, zijn van uiteenlopende aard naargelang de concrete probleemstelling van het clusterinitiatief en de noden van de clusterleden. Deze activiteiten zijn ter ondersteuning van en complementair aan de ruimere activiteiten die voortvloeien uit de uitrol van het competitiviteitsprogramma van de speerpuntcluster.

Figuur 3: Activiteiten speerpuntclusters

Voor de gesteunde activiteiten binnen de clustercoördinatie geldt de beperking dat ze dienen onder te brengen zijn bij de opgelijste activiteiten onder de modaliteiten voor steun aan innovatieclusters (art. 27, §8) binnen de in Europa geldende staatsteunregels van de Algemene Groepsvrijstellingsverordening¹.

¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=NL>

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

De door de clusterorganisatie uitgevoerde activiteiten in het kader van de gesubsidieerde clusterwerking/clustercoördinatie dienen steeds additioneel te zijn aan de markt (niet-marktverstoring). Voor niet-gesubsidieerde activiteiten dient de clusterorganisatie haar diensten en of taken te factureren tegen marktprijs conform de Europese regelgeving. Als er geen marktprijs voorhanden is, moet de organisatie haar diensten leveren tegen een prijs die de volledige kosten dekt en een redelijke marge omvat.

Er wordt van elk van de speerpuntclusters verwacht dat ze bij de invulling van het competitiviteitsprogramma en de hieraan gekoppelde activiteiten oog hebben voor zowel het **internationaliseringsaspect** als de noden van de **clusterleden** op vlak van **organisatieontwikkeling en opleiding**. De invulling en ondersteuning hiervan zal afhankelijk zijn van het strategisch domein en zal gebeuren in overleg met de relevante actoren (FIT, WSE, O&V, VDAB, SYNTRA, PMV, ...). In functie van de LT-strategie van de initiatieven kunnen ook andere horizontale aspecten meegenomen worden in het competitiviteitsprogramma.

2.2 MODALITEITEN

2.2.1 AANVRAGER, BEGUSTIGDE EN UITVOERDER

2.2.1.1 Aanvrager

Een project² voor steun als speerpuntcluster wordt aangevraagd door een organisatie met rechtspersoonlijkheid die gemandateerd is door minstens 50³ Vlaamse ondernemingen.

De mandatering van de aanvrager gebeurt via de vereiste intentiebrieven. Deze mandatering omvat drie aspecten:

- (i) Het financieel engagement van de onderneming⁴;
- (ii) De verwachtingen van de onderneming ten opzichte van de cluster en de motivering van deelname;
- (iii) De inhoudelijke bijdrage van de onderneming aan de clusterwerking.

Kader 1: Aandachtspunten met betrekking tot de intentiebrieven

- Er worden enkel ondertekende intentiebrieven van individuele ondernemingen in rekening genomen.
- De intentiebrieven omvatten minstens:
 - Naam van de onderneming;
 - Ondernemingsnummer;
 - Contactpersoon binnen de onderneming;
 - Mandatering van de aanvrager als uitvoerder (inclusief mandaat voor programmabeheer)
 - Kennisname van het speerpuntclustervoorstel
 - Toezegging van financieel engagement;

² Elke verdere verwijzing naar 'project' in dit hoofdstuk heeft betrekking op het door het speerpuntclusterinitiatief ingediende project voor steun aan de clusterorganisatie.

³ Een uitzondering is mogelijk voor zover de strategische impact duidelijk wordt aangetoond.

⁴ Dit moet toelaten om de financiële haalbaarheid van de uitvoering te evalueren, minstens voor de eerste drie jaar (zie ook 2.2.2.4 cofinanciering)

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

- Persoonlijke motivering en verwachtingen van deelname.
- Rol/taak bij de uitvoering van het project.

2.2.1.2 Begunstigde en uitvoerder

Voor de uitvoering van het project mandateert de groep van ondernemingen een clusterorganisatie die optreedt als facilitator en vertegenwoordiger van de clusterleden. Het is de clusterorganisatie die de begunstigde (= contractant) is van het project.

Clusterorganisaties dienen over **rechtspersoonlijkheid** te beschikken. Er is echter **geen verplichting** om voor de uitvoering van een project steeds een **nieuwe rechtspersoon** op te richten. Een nieuwe rechtspersoon die optreedt als begunstigde dient ten laatste bij de start van de overeenkomst opgericht te zijn⁵.

2.2.2 DUUR, OMVANG, BEGROTING, SUBSIDIE EN COFINANCIERING

2.2.2.1 Duur en omvang

Speerpuntclusters hebben een looptijd van minstens 3 jaar en kunnen, binnen de huidige EU-regelgeving, tot maximaal 10 jaar overheidssteun ontvangen. Bij de start van de speerpuntcluster wordt de steun toegekend voor 3 jaar. Om de twee jaar vindt een tussentijdse evaluatie plaats waarna beslist wordt over de verderzetting van de exploitatiesteun aan de speerpuntcluster voor twee bijkomende jaren⁶. Bij een negatieve tussentijdse evaluatie wordt het initiatief niet verdergezet en dient het resterende jaar om het initiatief af te ronden.

De omvang van de speerpuntcluster dient in verhouding te staan met de na te streven doelstellingen en activiteiten, de grootte van de te bereiken doelgroep en de economische meerwaarde die vooropgesteld wordt. Er wordt hierbij verwacht dat de omvang voldoende groot is om gedurende langere termijn continuïteit in de werking te kunnen waarborgen.

⁵ Een bestaande organisatie die optreedt als host-organisatie voor de clusterorganisatie zal dienen aan te tonen dat er geen risico op overlap is tussen de activiteiten als clusterorganisatie voor de speerpuntclusters en de reguliere activiteiten van de host-organisatie.

⁶ Bij de 3e tussentijdse evaluatie, na jaar zes, zal beslist worden over de verderzetting van de steun voor drie bijkomende jaren.

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

2.2.2.2 Projectbegroting

De projectbegroting dient uit te gaan van een maximale kostenefficiëntie in verhouding tot de beoogde resultaten en effecten. Een projectbegroting wordt per projectjaar opgesteld.

De projectbegroting is gebaseerd op de reële kost. Volgende kostentypes worden in aanmerking genomen voor steun⁷:

- (i) **DIRECTE PERSONEELSKOSTEN**: personeelskosten die rechtstreeks gekoppeld zijn aan de uitvoering van het project;
- (ii) **DIRECTE OVERIGE KOSTEN**: niet-personeelskosten die rechtstreeks toewijsbaar zijn aan het project (WERKING, maximum 20 kEuro per ingezet mensjaar);
- (iii) **INDIRECTE OVERIGE KOSTEN**: reële kosten die nodig zijn voor de uitvoering van het project maar die niet rechtstreeks toewijsbaar zijn aan het project (OVERHEAD, maximum 20 kEuro per ingezet mensjaar);
- (iv) **GROTE ONDERAANNEMINGEN (uitzonderlijk en te motiveren)**: kosten voor de uitvoering van welomschreven taken of diensten in het project die uitgevoerd worden door derden (> 8,5 kEuro);
- (v) **GROTE KOSTEN (uitzonderlijk en te motiveren)**: grote kosten die uit de directe overige kosten gelicht worden.

Organisaties die niet (100%) BTW-plichtig zijn, kunnen het gedeelte van de niet-recupereerbare BTW mee opnemen in hun projectbegroting. Voor alle activiteiten die de aanvragers niet zelf uitvoeren, dienen de prestaties gefactureerd te worden.

De begunstigde clusterorganisatie verbindt zich ertoe de kosten en financiering van de andere door hen uitgeoefende economische en niet-economische activiteiten duidelijk te onderscheiden van de binnen de speerpuntcluster gesteunde activiteiten.

Er dient bij de eventuele inzet van onderaannemers ook steeds nagegaan worden of men al dan niet de regels van openbare aanbesteding moet volgen.

2.2.2.3 Subsidie

De subsidie voor speerpuntclusters wordt berekend als een percentage van de in aanmerking komende kosten. Het steunpercentage bedraagt 50% met een maximum toegekende subsidie van 500 kEuro per jaar.

De finaal uitbetaalde subsidie staat in verhouding tot de voortgang van het project en de verzamelde cofinanciering. Dit betekent dat voor elke euro cofinanciering een euro subsidie uitbetaald zal worden.

De subsidie wordt toegekend onder het besluit van de Vlaamse Regering tot de regeling van de steun aan innovatieclusters. Het op 4 maart 2016 door de Vlaamse Regering goedgekeurde besluit (Nota VR 2016/0403/DOC.0194_2) is conform de modaliteiten voor steun aan innovatieclusters binnen de in Europa geldende staatssteunregels van de algemene groepsvrijstellingsverordening⁸.

⁷ Meer info over de opmaak van de projectbegroting is terug te vinden in het Toelichtingsdocument 'clustersteun_kostenmodel_januari2016' en de bijhorende template op de website www.vlaio.be/clusters.

⁸ Op basis van Art. 27 in de Algemene Groepsvrijstellingsverordening is het mogelijk om innovatieclusters voor een maximale periode van 10 jaar te ondersteunen tegen een gemiddeld steunpercentage van 50%. Het

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

2.2.2.4 Cofinanciering

Met een steunpercentage van 50% dienen de speerpuntclusters op jaarbasis het equivalent van het toegekende jaarlijkse steunbedrag (max. 500 kEuro) aan cofinanciering te verzamelen. Enkel directe bijdragen van ondernemingen komen in aanmerking voor de berekening van deze cofinanciering. Volgende types van directe bijdragen van ondernemingen worden in aanmerking genomen:

- (i) Cash bijdragen onder de vorm van lidgelden/sponsoring van individuele ondernemingen die lid zijn van de cluster;
- (ii) Projecteigen inkomsten uit activiteiten van de cluster;
- (iii) In kind bijdragen onder de vorm van kosten van ondernemingen voor aan de cluster geleverde goederen en diensten.

Kader 2: Aandachtspunten met betrekking tot de cofinanciering

Er wordt een goede spreiding van de cofinanciering over de clusterleden gevraagd waarbij rekening gehouden wordt met de draagkracht van de individuele leden. Voor kmo's kan een verschillend tarief gehanteerd worden dan voor grote ondernemingen.

Volgende bijdragen worden NIET in rekening genomen als cofinanciering:

- Bijdragen van organisaties die beroep doen op de modaliteiten en steunregelingen gericht op onderzoeksorganisaties (bv. universiteiten, hogescholen, SOC's,);
- Verplichte wettelijke bijdragen van collectieve onderzoekscentra;
- Financiële bijdragen van federaties;
- Bijdragen van organisaties die een Dienst Algemeen Belang of een Dienst Algemeen Economisch Belang leveren;
- Bijdragen van publieke of semipublieke actoren (lokale besturen, provinciale ontwikkelingsmaatschappijen, intercommunales, ...).

De cash bijdragen van ondernemingen vormen in principe de grootste/belangrijkste cofinancieringsbron voor speerpuntclusters terwijl cofinanciering uit projecteigen inkomsten en/of in kind bijdragen ondergeschikt en aanvullend dienen te zijn. Voor de eventuele 'in kind bijdragen' geldt dat het dient te gaan om significante diensten of goederen die door individuele ledenbedrijven worden geleverd aan de speerpuntcluster en die direct en inhoudelijk te linken zijn aan de clusterwerking. Eventuele detacheringen van personeel van de ledenbedrijven naar de clusterorganisatie kunnen aldus meegerekend worden als cofinanciering in tegenstelling tot bijvoorbeeld detacheringen uit niet-bedrijven en/of de kosten van ondernemingen voor deelname aan bijeenkomsten of activiteiten van de speerpuntclusters. Voor een detachering van personeel van ledenbedrijven dient het te gaan om een juridisch geregelde detachering van personeel met een inhoudelijke functie in de clusterwerking, minimaal 0.5 VTE per detachering en maximaal 1VTE voor de gehele clusterorganisatie.

De kosten voor geleverde goederen en diensten (in kind bijdragen) dienen opgenomen te worden in de projectbegroting. Wanneer deze kosten verrekend worden in de cofinanciering dienen ze door middel van facturatie (incl. BTW) terug te vinden zijn in de boekhouding van zowel de uitvoerder als het bedrijf dat de goederen/diensten voor de clusterwerking aanlevert.

maximale steunbedrag per innovatiecluster bedraagt 7,5 miljoen EUR over deze periode van 10 jaar. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=EN>

Handleiding bij het indienen van een voorstel Speerpuntclusters (versie april 2016)

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

De wijze waarop de speerpuntcluster de 50% cofinanciering zal invullen, maakt deel uit van de evaluatie van de projectaanvraag en de tussentijdse evaluaties. Er dient hiervoor bij de indiening van het volledige projectvoorstel een sluitend financieel plan te worden opgesteld voor de eerste 3 jaar.

2.3 INTERACTIE MET DE CLUSTERLEDEN

De invulling van de LT-strategie en het competitiviteitsprogramma vereist een goede interactie met de clusterleden en eventuele andere belangrijke actoren binnen het strategisch domein. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar de rol en de betrokkenheid van de ondernemingen bij zowel de voorbereiding en de uitvoering van het clusterinitiatief als de aansturing ervan.

Het succes en het voortbestaan van het initiatief zal in grote mate afhankelijk zijn van de gedragenheid van de LT-strategie en het competitiviteitsprogramma door de clusterleden en de mate waarin ze bereid zijn om mee bij te dragen tot de financiering ervan.

2.4 ROL VAN DE CLUSTERMANAGER

De functie van de clustermanager is cruciaal voor het welslagen van een speerpuntcluster. Het is hierbij van uiterst groot belang dat de clustermanager gedragen wordt door en het vertrouwen geniet van zowel de ondernemingen in de cluster als de andere betrokken actoren. Een belangrijke rol van de clustermanager bestaat er immers in om de knelpunten voor samenwerking tussen clusterleden en of deelname aan de cluster weg te werken en op die manier een samenwerkingsdynamiek in de speerpuntcluster tot stand te brengen en te behouden.

VLAIO zal in dit verband na de goedkeuring van de speerpuntcluster eveneens zorgen voor permanente opleiding van deze clustermanagers (zie 4.)

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

2.5 VERLOOP VAN DE PROJECTAANVRAAG

Kader 3 : Procesverloop

2.5.1 VOORBESPREKING

Aanvragers worden verplicht een voorbespreking aan te vragen bij VLAIO vooraleer een aanvraag op te stellen. De bedoeling van dit gesprek is om samen met de aanvrager enerzijds de noodzaak aan een (nieuw) speerpuntclusterinitiatief (additionaliteit) na te gaan en anderzijds af te toetsen in welke mate het initiatief (i) betrekking heeft op een strategisch domein voor Vlaanderen, (ii) de vereiste taken/rollen van een speerpuntcluster kan opnemen, en (iii) voldoende matuur is als speerpuntclusterconcept.

Aanvragen tot voorbespreking worden per mail gericht aan clusters@vlaio.be, met een samenvatting van het voorstel en de eventuele vragen.

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

2.5.2 INDIENEN VAN EEN AANVRAAG

De selectie en goedkeuring van steun aan speerpuntclusters gebeurt niet volgens een competitief oproepsysteem. Aanvragen voor een speerpuntcluster kunnen op ieder moment van het jaar ingediend worden. Kandidaatspeerpuntclusters kunnen zich aldus met een volledig aanvraagdossier, waarin zowel het economisch potentieel als de krijtlijnen van de LT-strategie zijn uitgewerkt, aanmelden bij het Agentschap Innoveren en Ondernemen.

Kader 4: Aandachtspunten met betrekking tot de inhoud van een projectvoorstel

Er wordt gevraagd dat indieners bij het opstellen van het voorstel een LT-strategie en een actieplan uitwerken waarbij de **vooropgestelde activiteiten gelinkt worden aan de strategische doelstellingen van het competitiviteitsprogramma** en de LT-strategie van de cluster. **Aan elk van de activiteiten worden vervolgens gewenste resultaten/leverbaarheden** op KT en/of MLT gekoppeld. Naast de opvolgbaarheid is het van belang hierbij dat de activiteiten een onderling samenhangend geheel vormen.

Volgende specifieke elementen dienen in elk geval aan bod te komen in het projectvoorstel:

- Voortraject
- Aantonen van strategisch karakter van de speerpuntcluster voor Vlaanderen
 - o Economisch belang en draagvlak
 - o Aanwezige technologische en wetenschappelijke competentie
 - o Betrokkenheid en gedragenheid van de relevante kritische actoren
- LT-strategie en beoogde competitiviteitsverbetering
- KT en LT doelstellingen die zullen leiden tot vervulling van de strategie en competitiviteitsverbetering
- Aantonen dat het clusterinitiatief nodig is om de doelstellingen te bereiken (additionaliteit, ontbreken van ander initiatief, specifieke knelpunten voor samenwerking)
- De invulling van de drie rollen als speerpuntcluster
- De gedragenheid van het initiatief door de ondernemingen
- Het mandaat van de bij de cluster betrokken actoren om programma's voor het realiseren van het competitiviteitsprogramma te beheren
- Minstens 5 voorbeelden van concrete activiteiten met valorisatiepotentieel die de samenwerkingsnoodzaak en -bereidheid tussen clusterleden aantonen
- Werkplan met leverbaarheden voor de eerste 3 jaar volgens de interventielogica
- Aanpak voor opvolging (inclusief indicatoren en streefwaarden voor de eerste 3 jaar)
- Co-financieringsplan
- Projectbegroting
- Samenwerkingsafspraken tussen de bij de speerpuntcluster betrokken actoren

Bij het vormgeven van het competitiviteitsprogramma en de activiteiten om de doelstellingen te bereiken wordt van speerpuntclusters verwacht dat naast de O&O&I-focus ook de aspecten internationalisering, organisatieontwikkeling en opleiding opgenomen worden. Eventuele andere aspecten worden hierbij niet uitgesloten.

Een projectvoorstel wordt in het Engels ingediend en bevat minimaal alle elementen die in kader 4 vermeld zijn. Voor de opmaak van de projectbegroting dient de op de website voorziene template

Handleiding bij het indienen van een voorstel Speerpuntclusters (versie april 2016)

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

voor projecten innovatieclusters gebruikt te worden. De hoofdaanvrager ontvangt een bericht (e-mail) van de goede ontvangst van zijn aanvraag.

De aanvraag wordt per e-mail naar het Agentschap Innoveren en Ondernemen gestuurd: clusters@vlaio.be (max. 15 MB).

2.5.3 ONTVANKELIJKHEID

Na indiening gaat VLAIO de volledigheid en ontvankelijkheid van de aanvraag na. De formele ontvankelijkheidscriteria zijn:

- de aanvraag bevat ondertekende intentiebrieven van een (voor de betreffende clusters representatief aantal) individuele Vlaamse ondernemingen die de projectaanvraag ondersteunen, inclusief het mandaat om op te treden als aanvrager, zodat de strategische relevantie voor Vlaanderen aangetoond kan worden;
- de aanvraag bevat een voorstel van projectbegroting, een financieel plan, een actieplan, een verantwoording van de additionaliteit van de steun en een werkplan met leverbaarheden.

VLAIO kan contact opnemen met de aanvrager tijdens de ontvankelijkheidsanalyse om de aanvraag te vervolledigen.

2.5.4 EVALUATIE

2.5.4.1 Evaluatieproces

Na de ontvankelijkheidsanalyse zal VLAIO met de aanvragers een gesprek organiseren en indien nodig bijkomende informatie opvragen. De aanvragers krijgen vervolgens de mogelijkheid om de gevraagde verduidelijkingen aan te brengen in hun aanvraag.

De aanvraag zal door VLAIO beoordeeld worden met advies van een internationaal panel van externe deskundigen. Er zal worden ingestaan voor een multidisciplinair college van deskundigen, met zowel domeinexperten als clusterexperten, dat alle aspecten van de projectaanvraag kan beoordelen. De aanvrager zal de mogelijkheid krijgen om zijn voorstel/aanvraag toe te lichten aan deze externe deskundigen. In specifieke gevallen kan VLAIO besluiten om (bijkomend) schriftelijk advies in te winnen bij externe deskundigen. De aanvrager zal in dat geval in gelegenheid gesteld worden om (schriftelijk) te reageren op dit advies.

VLAIO zal een gemotiveerd advies overmaken aan het HERMES-beslissingscomité over het al dan niet ondersteunen van het initiatief als speerpuntcluster. Het HERMES-beslissingscomité kan hierbij eveneens aanvullende voorwaarden opleggen.

2.5.4.2 Evaluatiecriteria

De voorstellen van speerpuntclusters worden op 3 dimensies beoordeeld: (i) strategisch belang voor Vlaanderen en de noodzaak van een speercluster (ii) clusterpotentieel, (iii) de kwaliteit van het project.

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

Het **strategisch belang voor Vlaanderen en de noodzaak van een speerpuntcluster** wordt beoordeeld op basis van volgende criteria.

- 1° economisch draagvlak in Vlaanderen;
- 2° economisch potentieel voor Vlaanderen;
- 3° aanwezige technologische competentie in Vlaanderen;
- 4° aanwezige wetenschappelijke competentie in Vlaanderen;
- 5° de betrokkenheid van de relevante kritische actoren;
- 6° het ontbreken van een ander initiatief dat een vergelijkbare rol al vervult.
- 7° de clusterorganisatie krijgt een sterk mandaat van de initiatiefnemers om programma's en activiteiten langsheen het innovatiespectrum te definiëren, te organiseren en op te volgen, en de initiatiefnemers verzekeren dat de clusterorganisatie daartoe over de nodige ervaring, expertise en competenties kan beschikken⁹;
- 8° De initiatiefnemers voorzien een voldoende omvang om gedurende langere termijn continuïteit in de werking te kunnen waarborgen;

Zie bijlage 2 voor de vereiste informatie inzake de invulling van deze criteria

De dimensie **clusterpotentieel** wordt beoordeeld aan de hand van 3 criteria:

- 1° competitiviteitsverbetering,
 - Omvang en potentieel van de competitiviteitsverbetering
 - Tijdslijn (balans KT/LT)
 - Duurzaamheid / impact op de werking van het innovatiesysteem
 - Economische meerwaarde voor maatschappelijke uitdagingen
- 2° additionaliteit en meerwaarde
 - Relevantie
 - Noodzaak tot samenwerking
 - Complementariteit
- 3° gedragenheid van het initiatief
 - Voortraject
 - Draagvlak en engagement van ondernemingen
 - Representativiteit van het initiatief

Bij de beoordeling van de '**kwaliteit van het project**' wordt met volgende criteria rekening gehouden:

- 1° kwaliteit van de organisatie
 - Organisatie van de cluster en clusterorganisatie
 - Werking van de cluster
- 2° kwaliteit van de aanpak.
 - Plan van aanpak
 - Inzet van middelen
 - Opvolging van het project

⁹ inclusief de hefboomwerking naar bijkomende middelen vanuit de kennisinstellingen voor de uitvoering van activiteiten langsheen het innovatiespectrum

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

2.5.5 NA DE BESLISSING VAN HET HERMES-BESLISSINGSCOMITÉ

Na de beslissing door het HERMES-beslissingscomité zal concrete invulling gegeven worden aan het clusterpact. Hiervoor zal in het eerste jaar onderhandeld worden tussen de Vlaamse overheid (vertegenwoordigd door Agentschap Innoveren en Ondernemen en vertegenwoordigers van eventuele andere betrokken beleidsdomeinen) en de clusterorganisatie die optreedt als vertegenwoordiger van de clusterleden.

Het afsluiten van het clusterpact zal hierbij als voorwaarde gelden voor de financiering van de clusterorganisatie. Aangezien de in het clusterpact opgenomen engagementen van de overheid zowel niet-financieel en/of beleidsdomeinoverschrijdend kunnen zijn als meerjarige budgettaire engagementen kunnen vereisen zal de finale goedkeuring mogelijks meerdere ministers engageren.

2.6 UITVOERING EN OPVOLGING

2.6.1 OVEREENKOMST

In het geval van een positieve beslissing wordt een overeenkomst opgemaakt tussen VLAIO en de aanvragers (begunstigden).

De leverbaarheden en indicatoren met bijkomende streefcijfers zullen na onderhandeling met VLAIO in de overeenkomst (specifieke voorwaarden) vastgelegd worden.

Indien er meerdere partijen zijn, zullen zij onderling een samenwerkingsovereenkomst opstellen die de praktische samenwerking regelt. De samenwerkingsovereenkomst dient ter goedkeuring voorgelegd te worden aan VLAIO.

2.6.2 OPVOLGING

Zowel de inhoudelijke voortgangscontrole van de steun aan de clusterorganisatie, als de opvolging van het clusterpact gebeurt door het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO).

De opvolging van de speerpuntcluster zal gebeuren op basis van de regelmatige voortgangsrapporteringen. Er zal hierbij aandacht geschonken worden aan het algemeen projectverloop, de opvolging van de vastgelegde streefwaarden (cfr. 2.6.3.) en de financiële status van de speerpuntcluster. De frequentie en format van de rapporteringen zullen in de overeenkomst worden vastgelegd.

Een belangrijke rol in de opvolging van de speerpuntcluster is weggelegd voor een door VLAIO aangeduide accountmanager. Deze persoon is als waarnemer vertegenwoordigd in het bestuursorgaan van de speerpuntcluster. Van elke vergadering van het bestuursorgaan van de speerpuntcluster wordt een verslag opgemaakt en aan VLAIO bezorgd.

2.6.3 INDICATOREN

Een belangrijk onderdeel van de evaluatie van een aanvraag als speerpuntcluster is de mate waarin het initiatief erin slaagt de LT-strategie en de hiermee verbonden doelstellingen en gewenste resultaten op een specifieke en meetbare wijze te formuleren en op te volgen. De interventielogica vormt een nuttig instrument om tot een coherente set van indicatoren te komen.

De speerpuntcluster definieert in zijn aanvraag een set indicatoren, met bijhorende streefwaarden, die geschikt is om de bereikte resultaten van de cluster in kaart te brengen en aan te tonen dat de doelstellingen van het initiatief behaald worden. De streefwaarden moeten realistisch zijn, getuigen van een voldoende ambitieniveau en in verhouding staan met de ontvangen steun. Bovendien dienen de

Handleiding bij het indienen van een voorstel Speerpuntclusters (versie april 2016)

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

indicatoren zo SMART¹⁰ mogelijk omschreven worden en moet er voor voldoende variatie gezorgd worden.

Figuur 4: Methodologisch kader voor opvolging van speerpuntclusters

Bij het definiëren van de indicatoren dient een onderscheid gemaakt te worden tussen enerzijds **outputindicatoren** die activiteiten meten (wat we doen) en **resultaats- en impactindicatoren** die de veranderingen die men wenst te realiseren bij de clusterleden (wat we bereiken) in kaart brengen. Naast het opvolgen van ‘wat we doen’ en ‘wat we bereiken’ is het vanuit de centrale actor-rol eveneens van groot belang dat speerpuntclusters opvolgen wie bereikt wordt door de clusterwerking. Dit laatste element zal eveneens ook een belangrijke rol spelen in de rapportering naar VLAIO.

Kader 5: Definities van indicatoren

- (i) **Inputindicatoren** zijn de middelen (financieel en personeel) die ingezet worden in de cluster (bv. cofinanciering van de ondernemingen, Europese middelen, ...)
- (ii) **outputindicatoren** zijn typisch gericht op de activiteiten en dienst die de clusterorganisatie ten behoeve van de clusterleden uitvoert tijdens het projectverloop (bv. partnermatchings, vormgeven van samenwerkingen, afstemmen met kennisinstellingen, ...)
- (iii) **effectindicatoren** meten de directe resultaten van de activiteiten/clusterwerking bij de clusterleden op kortere (< 3jr) en middellange (>3jr en <5jr) termijn. (bv. aantal ondertekende samenwerkingsovereenkomsten, aantal opgezette demo-installaties, aantal nieuwe producten, aantal spin-offs, ...)
- (iv) **impactindicatoren** meten de gewenste effecten op langere termijn (impact) en tonen aan dat de speerpuntcluster bijdraagt aan de versterking van de competitiviteit en groei van de Vlaamse economie. Onder de bijdrage aan de economische groei in Vlaanderen wordt een positieve impact op de omzet, tewerkstelling, toegevoegde waarde en investeringen van de Vlaamse ondernemingen verstaan.

Uit de set van indicatoren wordt in overleg met het VLAIO een beperkt aantal performantie-indicatoren (KPI's) die de basis vormen om de speerpuntcluster en het clusterpact op te volgen. De klemtoon zal hierbij liggen op de effect- en impactindicatoren. Voor het opvolgen van de werking van de clusterorganisatie zal er weliswaar ook een aantal input- en outputindicatoren en bijhorende streefwaarden worden vastgelegd.

¹⁰ Voor elk van de indicatoren zal een definitie, eventuele referentiewaarde en meetmethode moeten vastgelegd worden.

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

Naast de project-specifieke indicatoren zijn volgende vastgelegde indicatoren door elk van de speerpuntclusters verplicht op te nemen:

- Aantal actieve clusterleden / aantal nieuwe actieve clusterleden
- Aantal gegenereerde samenwerkingsinitiatieven (gespreid over TRL's)
 - Tussen ondernemingen onderling
 - Tussen ondernemingen en kennisinstellingen
- Hefboom van de speerpuntcluster
 - Europese middelen
 - Bijkomende middelen bij de kennisinstellingen, andere dan die uit het gereserveerde budget, die ingezet worden in functie van de speerpuntcluster
 - Toename van de innovatie- en investeringsmiddelen die ondernemingen inzetten door toedoen van de clusterwerking
- Impact op de werkgelegenheid in Vlaanderen
- Impact op de investeringen in Vlaanderen

De indicatoren worden na goedkeuring door het HERMES-beslissingscomité opgenomen in de overeenkomst. Uiteraard kan er met de nodige flexibiliteit omgegaan worden met de indicatoren. Daar waar sommige indicatoren behouden blijven voor de volledige periode van 10 jaar, zijn andere indicatoren slechts voor een beperktere periode van toepassing. Voor elke periode van 3 jaar bestaat de mogelijkheid om nieuwe indicatoren en/of streefwaarden te bepalen.

2.6.4 TUSSENTIJDSE EVALUATIE

Speerpuntclusters worden volgens een rollend tijdsvenster tussentijds geëvalueerd. Elke twee jaar zal een tussentijdse evaluatie plaatsvinden waarvan het resultaat enerzijds bepalend is voor de verderzetting van het initiatief en anderzijds voor de omvang van toekomstige gereserveerde projectmiddelen. Een positieve tussentijdse evaluatie zal inhouden dat de speerpuntcluster voor twee bijkomende jaren verzekerd is van ondersteuning door VLAIO¹¹. Een negatieve tussentijdse evaluatie zal betekenen dat de cluster na de tussentijdse evaluatie nog voor een periode van 1 jaar steun krijgt voor de clusterorganisatie waarna deze wordt stopgezet (uitdoofscenario). Speerpuntclusters kunnen volgens dit principe maximum 10 jaar steun ontvangen.

De focus van de tussentijdse evaluatie zal liggen op (i) het al dan niet behalen van de vastgelegde resultaats- en impactindicatoren en bijhorende streefwaarden, met aandacht voor concrete resultaten op korte termijn, (ii) de gedragenheid van het initiatief en het (financieel) engagement van de ondernemingen in de voorbije periode en (iii) de mate waarin de speerpuntcluster de drie opgelegde rollen alsook de hefboomfunctie waarmaakt.

VLAIO zal voor de tussentijdse evaluatie een gemotiveerd advies overmaken aan het HERMES-beslissingscomité dat de finale beslissing neemt. VLAIO kan hierbij beroep doen op externe deskundigen. Het HERMES-beslissingscomité kan bij de beslissing eventuele aanvullende voorwaarden opleggen.

¹¹ Bij de 3e tussentijdse evaluatie, na jaar zes, zal beslist worden over de verderzetting van de steun voor drie bijkomende jaren.

2.7 UITBETALING VAN DE STEUN

De uitbetaling van de steun aan de clusterorganisatie gebeurt jaarlijks in twee schijven. De eerste schijf zal worden uitbetaald nadat 80% van de vereiste cofinanciering voor het betreffende jaar aangetoond wordt. De tweede schijf van de steun zal uitbetaald worden nadat het saldo van de verzamelde cofinanciering wordt aangetoond en op basis van een jaarlijks inhoudelijk en financieel verslag.

Gezien de vereiste 50% cofinanciering op jaarbasis geldt, zal er jaarlijks een financiële afrekening gebeuren waarbij eventuele onbenutte saldi van de jaarlijkse maximale toegekende steun in principe niet kunnen overgedragen worden naar een volgend werkingsjaar.

3. ACTIVITEITEN IN DE SPEERPUNTCLUSTER

Naast de activiteiten binnen de clustercoördinatie uitgevoerd door de clusterorganisatie (2.1) worden binnen een speerpuntcluster een scala van activiteiten, langsheen het innovatiespectrum en passend in het realiseren van het competitiviteitsprogramma, geïnitieerd door de clusterorganisatie (figuur 3). Een speerpuntcluster bepaalt zelf in functie van de vooropgestelde doelstellingen welke activiteiten plaats zullen vinden binnen de speerpuntcluster voor en door de clusterleden. Wel moet de klemtoon van deze activiteiten liggen op samenwerkingsinitiatieven met valorisatiepotentieel bij Vlaamse ondernemingen.

Waar nodig en waar mogelijk binnen de bestaande reglementaire kaders, kan voor deze samenwerkingsinitiatieven beroep gedaan worden op (reguliere) steuninstrumenten bij VLAIO, andere Vlaamse agentschappen, of kennisinstellingen met middelen in eigen beheer (zie ook bijlage 1). Speerpuntclusters kunnen voor sommige van hun activiteiten ook beroep doen op de financiële ondersteuning binnen HORIZON2020, EFRO, INTERREG en/of andere Europese fondsen. Door deze hefboomwerking naar Vlaamse en Europese middelen zal het potentiële werkterrein van het clusterinitiatief enorm verruimd worden waardoor de impact voor de Vlaamse ondernemingen sterk zal toenemen.

Naast de toegang tot de bestaande steuninstrumenten bij VLAIO en andere agentschappen van de Vlaamse overheid kunnen speerpuntclusters voor de uitrol van hun competitiviteitsprogramma in het clusterpact gereserveerde projectmiddelen toegewezen krijgen door VLAIO. Er bestaan hierbij twee types:

- (i) Gereserveerd budget dat specifiek aan het speerpuntclusterinitiatief wordt toegewezen;
- (ii) Gereserveerd budget voor alle speerpuntclusterinitiatieven samen.

Daar waar de clustercoördinatie een specifieke taak is van de clusterorganisatie wordt de uitvoering van de samenwerkingsinitiatieven in de speerpuntcluster steeds toegewezen aan de meest geschikte partij. Dit betekent enerzijds dat individuele clusterleden ook als uitvoerder van bepaalde taken kunnen optreden en anderzijds dat de clusterorganisatie niet wordt uitgesloten als uitvoerder van activiteiten. In dit laatste geval zal voor elk individueel project (of deeltaak in een project) enerzijds de noodzaak van de uitvoering door de clusterorganisatie moeten aangetoond worden en anderzijds het ontbreken van een andere mogelijke uitvoerder (zowel commerciële als niet-commerciële speler) die deze taak kan opnemen.

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

3.1 GERESERVEERD BUDGET DAT SPECIFIEK AAN HET SPEERPUNTCLUSTERINITIATIEF WORDT TOEGEWENZEN

In het clusterpact, dat na goedkeuring van het speerpuntclusterinitiatief onderhandeld wordt met de bij de cluster betrokken actoren, kunnen voor de uitrol van de competitiviteitsagenda financiële engagementen aangegaan worden door de Vlaamse overheid.

Er kunnen door VLAIO voor een specifiek initiatief projectmiddelen voorbehouden worden. Deze gereserveerde middelen zullen steeds voor een termijn van 2/3 jaar worden voorbehouden op basis van een voldoende concreet en uitgewerkt programma. Bij de start en vervolgens bij elke tussentijds verslag zal een speerpuntcluster een duidelijk onderbouwd en door de clusterleden gedragen plan dienen op te maken met de projecten (inclusief aantallen, timing, budgetraming, betrokken actoren) over de verschillende TRL-levels die de volgende 2/3 jaar voorzien worden voor de uitrol van het competitiviteitsprogramma. Een goede spreiding over het innovatiespectrum is wenselijk.

De gereserveerde budgetten kunnen enkel ingezet worden voor de niet-reguliere kanalen (= VLAIO-steuninstrumenten binnen de bestaande reglementaire kaders waarvan enkel clusters kunnen gebruik maken). Enkel projecten die duidelijk passen binnen het competitiviteitsprogramma, en projecten waarbij samengewerkt wordt tussen ondernemingen (minimum 3) of tussen ondernemingen en kennisinstellingen, en projecten met een collectieve dimensie (ten behoeve van meer dan 10 clusterleden) komen in aanmerking voor de gereserveerde budgetten.

De omvang van de gereserveerde budgetten die specifiek aan de speerpuntclusters worden toegewezen zullen in relatie zijn tot de gerealiseerde hefboom aan private middelen en EU-middelen. Er wordt hierbij van speerpuntclusters verwacht dat de bijdrage van de ondernemingen aan de projectfinanciering substantieel is, met andere woorden dat ook ondernemingen hun O&O&I-trajecten aantoonbaar aligneren met de LT-strategie van de cluster.

De op de gereserveerde budgetten uitgevoerde projecten zullen volgens de bij VLAIO gangbare procedures geëvalueerd worden vooraleer de steun effectief toe te kennen.

3.2 GERESERVEERD BUDGET VOOR ALLE SPEERPUNTCLUSTERINITIATIEVEN SAMEN

Er kan jaarlijkse bij VLAIO een budget voorbehouden worden voor speerpuntclusterprojecten dat verdeeld wordt onder de verschillende speerpuntclusters. Speerpuntclusterinitiatieven dienen hiervoor een aanvraag in bij VLAIO. Enkel samenwerkingsprojecten of projecten met een collectieve dimensie (binnen de bestaande reglementaire kaders) komen in aanmerking voor steun. Het is ook voor deze projecten een vereiste dat ze gekaderd worden in en aansluiten bij de uitrol van het competitiviteitsprogramma van de speerpuntcluster. Na evaluatie volgens de gangbare VLAIO-procedures zullen de middelen vervolgens verdeeld worden door het HERMES-beslissingscomité.

Het is eveneens mogelijk dat via specifiek op speerpuntclusters gerichte oproepen (bv. EFRO) bijkomende middelen vrijgemaakt worden voor speerpuntclusters.

4. ONDERSTEUNENDE ROL VANWEGE DE OVERHEID

Vanuit VLAIO zal voor elke speerpuntcluster een accountmanager aangeduid worden. Deze accountmanager, die de verbindingspersoon vormt tussen de speerpuntcluster en de betrokken departementen van de Vlaamse overheid zal naast het opvolgen van de dagelijkse werking en het opvolgen van het clusterpact eveneens ondersteuning bieden om de steunmogelijkheden zowel in Vlaanderen over de departementen heen als in Europa voor de cluster te benutten.

Kwaliteitsvolle clusterorganisaties en –personeel zijn cruciaal voor een geslaagde clusterwerking. Enerzijds zal er bijzondere aandacht gaan naar permanente vorming van de clustermanagers. Hierbij zullen deze clustermanagers dienen deel te nemen aan door VLAIO georganiseerde/aangeboden opleidingen. Anderzijds zal VLAIO aan elk van de clusterorganisaties opleggen om hun werking te laten doorlichten door het European Secretariat of Cluster Analysis (ESCA) met het oog op het behalen van een Europees cluster label. Om de kwaliteit van de werking van de clusterorganisaties en zijn personeel te bevorderen/verbeteren zullen waar nodig opleidingen georganiseerd worden.

Het Agentschap zal eveneens activiteiten opzetten om de samenwerking en uitwisseling van ervaringen tussen de speerpuntclusters te versterken.

BIJLAGE 1: ROL VAN DE KENNISINSTELLINGEN

Specifiek voor de speerpuntclusters geldt dat ze, voor een voor Vlaanderen strategisch domein, in een triple-helix samenwerkingsverband een ambitieuze LT-strategie ontwikkelen en uitvoeren. Deze LT-strategie, die in overleg met alle betrokkenen wordt vormgegeven, vertrekt vanuit een omvangrijk marktpotentieel voor de betrokken clusterleden. Rond deze LT-strategie wordt een competitiviteitsprogramma opgebouwd waarin ook aandacht is voor het realiseren van aantoonbare resultaten op korte termijn.

Clusterorganisaties die optreden als facilitator/coördinator van de speerpuntcluster dienen voor de realisatie van het competitiviteitsprogramma van zowel de ondernemingen als de kennisinstellingen een sterk mandaat te krijgen om programma's en activiteiten te definiëren, te organiseren en op te volgen.

Dit betekent dat naast de centrale actorrol, één van de taken/rollen van speerpuntclusters erin bestaat om voor het realiseren van de LT-strategie in overleg met alle betrokkenen middelen (inclusief mensen) te mobiliseren bij de relevante Vlaamse actoren (ondernemingen-clusterleden, kennisinstellingen, onderzoekscentra, andere ondernemingen in de waardeketen, ...). Specifiek voor de samenwerking met de kennisinstellingen wordt van speerpuntclusters verwacht dat ze in overleg met alle actoren de voor de LT-strategie noodzakelijke belangrijke ontwikkelingen ingang doen vinden in de strategische onderzoeksagenda van relevante onderzoeksgroepen in Vlaanderen¹².

Concreet kan dit betekenen dat

- (i) De onderzoeksgroepen uit de Vlaamse kennisinstellingen met expertise in het afgebakende strategische domein, mee bijdragen, aan de realisatie van het competitiviteitsprogramma van de speerpuntclusters door projecten en activiteiten waar relevant te aligneren op de LT-agenda van de speerpuntclusterdomeinen,
 - Activiteiten en projecten in **Europese netwerken en initiatieven**;
 - De bij VLAIO ingediende **Baekeland- en innovatiemandaten**;
 - De bij FWO ingediende **(SBO-)projecten en projectvoorstellen voor (specialisatie)beurzen**;
 - Andere beschikbare onderzoeksfondsen (BOF, ...),
- (ii) De IOF-consortia met expertise in het afgebakende strategische domein, met bestaande IOF-middelen mee bijdragen aan de realisatie van het competitiviteitsprogramma van de speerpuntclusters door actief bij te dragen aan het vormgeven/faciliteren van **coöperatieve projecten/samenwerkingsinitiatieven** tussen clusterleden die aansluiten bij de LT-agenda van de speerpuntclusterdomein.

Het is aangewezen dat bij de invulling van de competitiviteitsagenda / LT-strategie hiervoor overleg is tussen de clusterorganisatie/clusterleden en kennisinstellingen om deze rol en de verwachtingen te concretiseren.

¹² Dit sluit in geen enkel geval uit dat speerpuntclusters ook actief samenwerken met buitenlandse onderzoeksgroepen

BIJLAGE 2: INVULLING VAN HET STRATEGISCH BELANG VOOR VLAANDEREN EN DE NOODZAAK VAN EEN SPEERPUNTCLUSTER

Er wordt van de aanvrager verwacht dat in het projectvoorstel de noodzakelijke informatie wordt aangeleverd die toelaat om het strategisch belang van het initiatief en de noodzaak van een speerpuntcluster te beoordelen. Een projectaanvraag dient op elk van de 8 subcriteria te voldoen aan de minimum kwaliteitseisen om in aanmerking te komen als speerpuntcluster. Voor de beoordeling van elk van de subcriteria is onderstaande informatie vereist:

1° economisch draagvlak in Vlaanderen;

- aantal ondernemingen (GO/KMO), in afgebakende strategisch domein, actief in Vlaanderen (en aantal medewerkers)
 - o aantal 'productiebedrijven'/dienstenleveranciers/anderen
 - o evolutie (groei – behoud – krimp)
 - o direct /indirect te linken aan gedefinieerde strategisch domein
 - o 'dekkingsgraad' van de waardeketen
- aantal ondernemingen (GO/KMO) betrokken (= betalend) bij de clusterwerking (en aantal medewerkers)
 - o minstens 50 ondernemingen actief betrokken bij de start
 - o aantal 'productiebedrijven'/dienstenleveranciers/anderen
 - o evolutie (groei – behoud – krimp)
 - o direct /indirect te linken aan gedefinieerde strategisch domein
 - o 'dekkingsgraad' van de waardeketen
- aantal ondernemingen met buitenlandse hoofzetel
- aantal ondernemingen met buitenlandse filialen (of zusterondernemingen)
- marktaandeel Vlaamse ondernemingen
- toegevoegde waarde voor Vlaanderen (absolute cijfers/aandeel)
 - o Strategisch domein
 - o Ondernemingen betrokken bij clusterwerking
- exportcijfers (absolute cijfers/exportperformantie)
 - o Strategisch domein
 - o Ondernemingen betrokken bij clusterwerking
- investeringen in Vlaanderen
 - o Strategisch domein
 - o ondernemingen betrokken bij clusterwerking

2° economisch potentieel voor Vlaanderen;

- groei potentieel in % van huidige markt/werknemers/aantal ondernemingen– op basis van trends, analyses voor het domein, de sector,...
- groei potentieel bij deelnemende ondernemingen - vertaling van trends/analyses naar de eigen cluster (ledenbedrijven en nieuwe clusterleden)

3° aanwezige technologische competentie in Vlaanderen;

- octrooien van deelnemende ondernemingen (octrooi-specialisatie)O&O budgetten van deelnemende ondernemingen
- O&O-personeel van deelnemende ondernemingen
- Aantal buitenlandse ondernemingen met O&O-activiteiten in Vlaanderen
- Aanwezige onderzoeks- en testinfrastructuur in Vlaanderen

AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

4° aanwezige wetenschappelijke competentie in Vlaanderen;

- relatie en afspraken van de cluster met de kennisinstellingen (van welke kennis kan de cluster gebruik maken – aan welke kennisinstelling kan de cluster input geven voor zijn onderzoeksagenda)
- deelname van kennisinstellingen in EU-programma's
- wetenschappelijke publicaties van de kennisinstellingen en citaties

5° de betrokkenheid van de relevante kritische actoren;

- opsomming van relevante actoren (federaties, kennisinstellingen, overheden,
- relatie met internationaal werkveld (vergelijkbare clusterorganisatie, kennisinstellingen, ondernemingen,...)
- relatie en afspraken met deze actoren – of ambitieniveau om afspraken op te zetten

6° het ontbreken van een ander initiatief dat een vergelijkbare rol al vervult.

- Initiatieven in de domeinen van de SOC's of gerelateerd aan collectieve centra, VOKA, federaties zullen zeer kritisch naar additionaliteit beoordeeld worden
- Voor initiatieven in de domeinen van de SOC's is er naast de clusterwerking ook een specifiek aandachtspunt naar de projectmiddelen. Er worden met de SOC-dotatie reeds projectmiddelen ter beschikking gesteld voor onderzoek in het betreffende domein, waarmee de SOC zijn eigen background kennis uitbouwt. Dit zal niet aangevuld kunnen worden met projectmiddelen ter beschikking van een speerpuntcluster, tenzij de SOC concrete project deliverables heeft met een industriële partner. In dergelijk geval worden de kosten van het onderzoek op een faire wijze vergoed door de partner, de cluster of door reguliere steunkanalen.

7° de clusterorganisatie krijgt een sterk mandaat van de initiatiefnemers om programma's en activiteiten langsheen het innovatiespectrum te definiëren, te organiseren en op te volgen, en de initiatiefnemers verzekeren dat de clusterorganisatie daartoe over de nodige ervaring, expertise en competenties kan beschikken;

- Expliciet mandaat van minstens 50 ondernemingen
- Mandaat is voldoende duidelijk voor de uitvoering van rol 3 van de clusterorganisatie
- Track-record naar initiatie van onderzoek en kennisverspreiding (sbo, icon, coop, collectief, bilateraal)
- Track-record naar business-creatie (spin-offs, aantrekken buitenlandse ondernemingen, ...)
- Track record naar samenwerkingsinitiatieven (onderzoek, workshops, match makings, marktonderzoek voor groepen ondernemingen, ...)
- Track record in ondersteuning van internationalisatie (individueel of voor groepen ondernemingen)

8° De initiatiefnemers voorzien een voldoende omvang om gedurende langere termijn continuïteit in de werking te kunnen waarborgen;

- Zowel op KT als LT is er een duidelijk engagement van de ondernemingen
- Minimum 400dzEUR cofinanciering door ondernemingen na 1 jaar werking.